

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Kilpailun lisääminen ja kustannussäästöt ovat lähtökohtaisesti tervetulleita. Suunnitellussa uudistuksessa on kuitenkin paljon kysymysmerkkejä. Esitetyt hankintalain muutokset, erityisesti sidosyksikköjen vähimmäisomistusvaatimus ja kilpailutusvaatimusten tiukentaminen, voivat merkittävästi lisätä hallinnollista taakkaa ilman varmuutta todellisista kustannussäästöistä. Pienten kuntien hankintayksiköillä ei ole erillisiä hankintaosastoja, joten jokainen lisätty kilpailutus kuormittaa jo valmiiksi vähäisiä resursseja. Velvoite uusintakilpailutuksiin yhden tarjouksen tapauksessa sekä hankintojen osittamisvaatimukset hidastavat palveluiden hankkimista ja voivat jopa vaarantaa niiden saatavuuden. Sidosyksikköiden vähimmäisomistusvaatimus voi heikentää pienten kuntien mahdollisuuksia hyödyntää yhteisiä palveluntuottajia, mikä pakottaa kuntia kehittämään omia kalliimpia ratkaisuja. Joroisten kaltaiselle kunnalle tärkeintä on toimivat ja kustannustehokkaat hankinnat, ei ylimääräinen hallinnollinen työ. Tämän vuoksi esitettyjen lakimuutosten vaikutuksia on arvioitava paremmin pienten kuntien näkökulmasta ja varmistettava, etteivät ne aiheuta tarpeettomia lisävelvoitteita jo valmiiksi rajallisilla resursseilla toimiville kunnille. Siirtymäajan pidentämistä tulisi harkita sekä pienille kunnille tulisi antaa mahdollisuus poiketa osasta uusista vaatimuksista.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Joroisten kunta näkee esityksen tavoitteet sinänsä kannatettavina, mutta katsoo, että hankintojen valmistelua koskevat muutokset eivät ota riittävästi huomioon pienten kuntien resursseja ja toimintaympäristöä. Käytännössä ehdotetut uudistukset voivat lisätä hallinnollista työtä ilman, että kilpailu ja säästöt merkittävästi paranevat. Pienille kunnille tulisi tarjota joustavuutta hankintakäytäntöihin, jotta muutokset eivät kohtuuttomasti vaikeuttaisi palveluiden hankkimista.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Esitys tukee markkinakartoituksen käyttöä ja hankintojen huolellista valmistelua, mutta lisää hankintayksiköille velvoitteita ja hallinnollista työtä. Pienille kunnille ja hankintayksiköille voi muodostua haasteeksi resurssien riittävyys, jos valmistelutyötä ja markkinakartoitusta ei tueta lisäresurssein tai joustavin säädöksin.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Pienille kunnille ja erikoistoimialoille sääntely voi olla liian raskasta ja kallista suhteessa hyötyihin.

Säästöjen saavuttaminen on mahdollista, mutta keinojen tehokkuus riippuu hankintayksiköiden resursseista ja markkinatilanteesta. Joillain aloilla ja pienissä kunnissa vaikutukset voivat olla jopa päinvastaisia.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Joroisten kunta katsoo, että sidosyksiköiden vähimmäisomistusvaatimuksen tulisi olla joustavampi, jotta se ei rajoittaisi pienten kuntien mahdollisuuksia hyödyntää yhteisiä hankintayksiköitä. Pienten kuntien erityistarpeet ja markkinatilanne tulisi huomioida sääntelyn suunnittelussa, jotta se ei johtaisi hallinnolliseen kuormitukseen ja kustannusten nousuun ilman todellisia hyötyjä.

Johtopäätös: Lakiin tulisi lisätä poikkeus tai joustava soveltamismahdollisuus pienille kunnille, joilla ei ole resursseja täyttää omistusvaatimusta ilman merkittäviä lisäkustannuksia.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Joroisten kunta katsoo, että ehdotetulla sidosyksiköiden vähimmäisomistusvaatimuksella (10 %) on merkittäviä vaikutuksia erityisesti pienten kuntien toimintakykyyn, yhteistyöhön ja talouteen. Vaikutukset voivat olla kielteisiä, mikäli sääntely ei huomioi kuntien erilaisia lähtötilanteita ja resursseja.

Kunnan omistusosuuden nostaminen sidosyksiköissä voi vaatia taloudellisia panostuksia, joihin pienillä kunnilla ei ole resursseja. Vaihtoehtoisesti siirtyminen markkinaehtoiisiin palveluihin voi nostaa hankintahintoja, jos kilpailu ei ole riittävää.

Siirtymäajan tulisi olla riittävän pitkä, jotta kuntien ei tarvitse tehdä nopeita ja epäedullisia päätöksiä palveluiden järjestämisessä.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Muutoksesta aiheutuisi merkittävä hallinnollinen ja taloudellinen rasite, eikä se välttämättä johtaisi tehokkaampaan tai edullisempaan palvelutuotantoon. Pienille kunnille tulisi antaa joustavuutta ja riittävä siirtymäaika, jotta ne voivat sopeutua muutokseen hallitusti.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Joroisten kunta pyrkii ensisijaisesti jatkamaan tehokasta yhteistyötä sidosyksiköiden kanssa, mutta mikäli uusi sääntely tekee tämän mahdottomaksi, kunnan on pakko arvioida muita keinoja, joista osa voi lisätä kustannuksia ja hallinnollista taakkaa.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Ei taloudellisia hyötyjä Joroisten kunnalle.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Vähintään 3–5 vuoden siirtymäaika olisi realistinen, jotta kunnat voivat tehdä hallittuja ja taloudellisesti järkeviä ratkaisuja ilman, että palveluiden saatavuus tai kustannustehokkuus vaarantuu.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Jos yksityisiä toimijoita ei löydy ja sidosyksikön palveluista luovutaan, kunnan on varauduttava tuottamaan palvelut itse. Tämä tarkoittaa rekrytointeja, investointeja ja prosessien kehittämistä, joka voi kestää useita vuosia.

Jos sidosyksiköstä joudutaan luopumaan, tulee valmistella ja toteuttaa kilpailutukset vaihtoehtoisten palveluntuottajien löytämiseksi. Tämä voi kestää vähintään 1–2 vuotta.

Nopeasti toteutettava muutos voi aiheuttaa tilanteen, jossa palveluita ei ole saatavilla kilpailutusprosessien viivästysten tai markkinoiden puutteiden vuoksi.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Joroisten kunta katsoo, että sidosyksiköiden 10 %:n vähimmäisomistusvaatimukseen tulisi säätää poikkeuksia, jotta sääntely ei aiheuttaisi kohtuutonta hallinnollista ja taloudellista rasitetta erityisesti pienille kunnille ja erityisalojen hankinnoille.

Tarkoituksenmukaiset poikkeukset:

Pienet kunnat ja harvaanasutut alueet

Poikkeus kunnille, joiden asukasluku on esimerkiksi alle 10 000, sillä niillä ei ole riittäviä resursseja omistuosuuden kasvattamiseen tai vaihtoehtoisia hankintamahdollisuuksia.

Eryteisesti harvaan asutuilla alueilla, joissa markkinaehtoista tarjontaa ei ole, tulisi voida jatkaa sidosyksikköyhteistyötä nykyisellä omistuosuudella.

Erytisalojen sidosyksiköt

Poikkeus tietyille erityisaloille, joissa kilpailua ei synny luonnollisesti, kuten vesihuolto, jätehuolto, pelastuspalvelut ja muut kriittiset infrastruktuuripalvelut.

Eryteisesti pienet kunnat käyttävät sidosyksiköitä näissä palveluissa, eikä yksityisillä markkinoilla ole aina vaihtoehtoja.

Vapaaehtoinen siirtymäaika

Poikkeus niille kunnille, jotka eivät pysty täyttämään omistusvaatimusta ilman merkittäviä taloudellisia kustannuksia, mutta jotka voivat siirtymäajan kuluessa etsiä vaihtoehtoja tai sopeuttaa toimintaansa.

Esimerkiksi 5–7 vuoden siirtymäaika, jonka aikana kunta voi päättää, nostaako omistuosuuttaan vai siirtykö markkinaehtoihin ratkaisuihin.

Kuntien väliset yhteistyömallit

Kunnat, jotka omistavat sidosyksikön yhdessä, voisivat jatkaa nykyisellä omistusmallilla, mikäli sidosyksikön palvelut ovat kriittisiä eikä markkinaehtoista ratkaisua ole saatavilla.

Tämä tukisi seutukunnallisia ja maakunnallisia yhteistyöjärjestelyjä, joissa yksittäisen kunnan omistusosuus voi jäädä alle 10 % mutta yhteistyön jatkuminen on tarpeellista.

Johtopäätös

Joustavat poikkeukset ja pidempi siirtymäaika olisivat välttämättömiä, jotta pienet kunnat voivat jatkaa sidosyksikköyhteistyötä ilman kohtuutonta taloudellista ja hallinnollista rasitetta. Erityisesti harvaanasutut alueet, kriittiset infrastruktuuripalvelut ja kuntien yhteisomisteiset sidosyksiköt tulisi rajata omistusosuussäännöksen ulkopuolelle.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Joroisten kunta katsoo, että esityksessä ei riittävästi huomioida turvallisuutta ja huoltovarmuutta erityisesti pienten kuntien näkökulmasta. Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen ja kilpailutusvelvoitteiden tiukentaminen voivat lisätä epävarmuutta kriittisten palveluiden saatavuudessa ja hankintojen pitkäjänteisessä hallinnassa.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Joroisten kunta pitää positiivisena tavoitteena hankintamenettelyjen sujuvoittamista ja hallinnollisen taakan keventämistä. Rikosrekisteriotteiden tarkistamisen poistaminen pakollisena vaatimuksena voi nopeuttaa hankintaprosesseja ja vähentää hankintayksiköiden työtä erityisesti pienissä kunnissa, joissa hallinnolliset resurssit ovat rajalliset.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Joroisten kaltaisessa pienessä kunnassa, jossa hankintoja hoidetaan rajallisilla resursseilla, kevennys voi vapauttaa aikaa ja resursseja muihin hankinnan valmisteluun liittyviin tehtäviin.

Hankintayksiköille on jätettävä mahdollisuus vaatia rikosrekisteriote riskialttiissa hankinnoissa, kuten koulutus-, sosiaali- ja hoivapalveluissa.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Joroisten kunta pitää hankintojen avoimuuden lisäämistä periaatteessa kannatettavana, mutta arvioi, että ehdotetut muutokset voivat tuoda sekä hyötyjä että hallinnollisia haasteita erityisesti pienille kunnille.

Laajempi ilmoitusvelvollisuus voi lisätä pienten hankintayksiköiden byrokratiaa, koska jokaisen hankinnan kohdalla on varmistettava, että ilmoitusvelvoitteet täyttyvät.

Jos ilmoituskäytännöt monimutkaistuvat, hankintojen valmistelu-aika voi pidentyä, mikä voi olla ongelmallista kiireellisissä tai pienimuotoisissa hankinnoissa.

Muut huomiot

Hankintalain muutosten tavoitteet ovat pääosin kannatettavia, mutta pienten kuntien käytännön haasteet, markkinatilanne ja turvallisuustarpeet on huomioitava paremmin, jotta uudistus ei aiheuta ylimääräisiä kustannuksia ja hallinnollista taakkaa ilman todellisia hyötyjä.

Kuronen Jaakko
Joroisten kunta